

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	1Cdo/208/2022
Identifikačné číslo spisu:	7216224752
Dátum vydania rozhodnutia:	28.03.2023
Meno a priezvisko:	Mgr. Peter Melicher
Funkcia:	súdca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2023:7216224752.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Mgr. Petra Melichera a sudcov JUDr. Eriky Šobichovej a JUDr. Jána Šikutu, PhD. v spore žalobcu 1/ O.. D. Q., narodeného X. I. XXXX a 2/ O.. D. Q., narodenej XX. E. XXXX, obaja trvale bytom v P., T. XX, zastúpených JUDr. Ivetou Rajtákovou, advokátkou so sídlom v Košiciach, Štúrova ulica 20, proti žalovanej O.. I. H., narodenej X. E. XXXX, trvale bytom v P., T. XX, zastúpenej JUDr. Gabrielou Jablonskou, advokátkou so sídlom v Košiciach, Letná 47, o zaplatenie 15.933,12 eur s príslušenstvom, vedenom na Okresnom súde Košice II pod sp. zn. 41 C 424/2016, o dovolaní žalobcov 1/ a 2/ proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach zo 14. novembra 2018 sp. zn. 9 Co 42/2018, takto

rozhodol:

I. Dovolanie z a m i e t a.

II. Žalovaná má nárok na náhradu trov dovolacieho konania.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Košice II (ďalej len „okresný súd“ alebo „súd prvej inštancie“) rozsudkom z 21. apríla 2017, č. k. 41 C 424/2016-110, zamietol žalobu žalobcov o zaplatenie 15.933,12 Eur s príslušenstvom z titulu bezdôvodného obohatenia. Žalovanej priznal proti žalobcom spoločne a nerozdielne nárok na náhradu trov konania v rozsahu 100 %. Súd prvej inštancie ustálil, že dôvodnosť nároku žalobcov v prejednávanej veci je závislá od existencie či neexistencie právneho dôvodu užívania nehnuteľnosti vo vlastníctve žalobcov žalovanou. Uvedený právny základ nároku bol podľa názoru súdu prvej inštancie s konečnom platnosťou vyriešený v iných súdnych sporoch, ktoré boli pre súd záväzné aj v predmetnom konaní. Mal za to, že totožnosť zhodného základu je daná totožnosťou sporových strán, totožnosťou skutkových okolností i právnej kvalifikácie nároku žalobcov. Pre konanie bola z pohľadu konajúceho súdu významná predbežná otázka - titul užívania nehnuteľnosti žalovanou, ktorá bola medzi stranami právoplatne rozhodnutá a súd nemohol o nej opätovne konať, a ani zo zhodných skutkových okolností medzi totožnými sporovými stranami vyvodzovať odlišné právny závery. Súd prvej inštancie dospel k záveru, že žaloba v prejednávanej veci bola v celom rozsahu nedôvodná, keďže žalovaná užíva nehnuteľnosť vo vlastníctve žalobcov nie bez právneho dôvodu, ale na základe práva bezplatného a doživotného užívania nehnuteľnosti založeného platnou dohodou dedičov obsiahnutou v Osvedčení o

dedičstve sp. zn. 28 D 1020/97, Dnot 303/97 zo dňa 6. apríla 1998, ktoré právo doposiaľ existuje v nezmenenej forme, čo do rozsahu užívania i jeho charakteru (bezodplatnosť).

2. Krajský súd v Košiciach (ďalej len „krajský súd“ alebo „odvolací súd“) rozsudkom zo 14. novembra 2018, sp. zn. 9 Co 42/2018 potvrdil napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie a žalovanej priznal právo na náhradu trov odvolacieho konania voči žalobcom v celom rozsahu. Odvolací súd sa v celom rozsahu stotožnil so závermi súdu prvej inštancie a na tieto odkázal. Poznamenal, že súd prvej inštancie vykonal vo veci dokazovanie v dostatočnom rozsahu pre náležité zistenie skutkového stavu, vykonané dôkazy vyhodnotil podľa § 191 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilného sporového poriadku v platnom znení (ďalej len „C. s. p.“), z týchto dôkazov dospel k správnym skutkovým zisteniam, na ktorých aj založil svoje rozhodnutie, zo zisteného skutkového stavu vyvodil aj správny právny záver. Odôvodnenie rozsudku súdu prvej inštancie dáva odpoveď na všetky argumenty uvádzané žalobcami v odvolaní. K povinnosti žalobcov vo vzťahu k žalovanej umožniť jej bezplatné užívanie predmetnej nehnuteľnosti poukázal na skutočnosť, že táto otázka bola medzi tými istými účastníkmi už právoplatne vyriešená rozhodnutiami, ktoré uviedol súd prvej inštancie v napadnutom rozsudku. Právoplatnými súdnymi rozsudkami tak došlo k vyriešeniu hmotnoprávneho vzťahu, z ktorého vyplýva právo žalovanej užívať predmetnú nehnuteľnosť, a to na základe osobného práva žalovanej užívať nehnuteľnosť doživotne a bezodplatne, vyplývajúceho z obsahu osvedčenia o dedičstve. V tejto veci bol teda súd (prvej inštancie aj odvolací) viazaný vyriešením tejto predbežnej otázky (§ 219 ods. 4 C. s. p.) a nemohol vychádzať z iného záveru ohľadom existencie, či neexistencie práv a povinností medzi tými istými účastníkmi, než ako o tomto ich právnom vzťahu už bolo právoplatne rozhodnuté.

3. Proti rozsudku odvolacieho súdu podali žalobcovia včas dovolanie (ďalej aj „dovolatelia“), ktorým uvedený rozsudok napadli z dôvodu nesprávneho právneho posúdenia osobného záväzku žalobkyne 2/ zabezpečiť žalovanej právo bezplatného a doživotného užívania rodinného domu a navrhli, aby dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu a súdu prvej inštancie zrušil a vec vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie. Dovolatelia prípustnosť dovolania vyvodili z ustanovenia § 421 ods. 1 písm. b) C. s. p. Podľa dovolateľov nesprávne právne posúdenie veci spočívalo v nesprávnom posúdení právnych otázok, či osobný záväzok, ktorý na seba prevzala žalobkyňa 2/, zabezpečiť žalovanej právo bezplatného a doživotného užívania rodinného domu, je platným právnym úkonom a či právo bezplatného doživotného užívania nehnuteľnosti znamená zároveň povinnosť povinnej z takéhoto osobného záväzku hradiť za oprávnenú aj úhrady za plnenia spojené s užívaním domu.

4. Žalovaná vo svojom písomnom vyjadrení k dovolaniu uviedla, že žalobkyňa 2/ prijala záväzok zabezpečiť žalovanej v dome bezplatné a doživotné užívanie a uvedený spôsob užívania nebol sporný od roku 1998 do roku 2009. Podľa názoru žalovanej bol preto určitý, jasný a zrozumiteľný. Žiadala, aby dovolací súd dovolanie odmietol z dôvodu jeho oneskoreného podania, prípadne dovolanie odmietol z dôvodu, že právne posúdenie veci jednotlivými súdmi bolo správne.

5. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“ alebo „dovolací súd“) uznesením z 22. septembra 2021 sp. zn. 1 Cdo 161/2020 dovolanie žalobcov odmietol a žalovanej priznal nárok na náhradu trov dovolacieho konania. V odôvodnení svojho uznesenia najvyšší súd zhodne s názorom súdu prvej inštancie v spojení s odvolacím súdom zdôraznil, že dôvodnosť nároku žalobcov, ktorý uplatňujú v prejednávanej veci, je závislý od existencie právneho dôvodu užívania nehnuteľnosti žalovanou, resp. platnosti dedičskej dohody. Právny základ tohto nároku je zároveň právnym základom položených otázok v dovolaní, tento bol však s konečnou platnosťou vyriešený v inom súdnom spore, ktorého výsledok je záväzný pre súdy v tomto konaní (rozsudok Okresného súdu Košice II z 25. marca 2009 sp. zn. 41 C 78/2007). Zásada právnej istoty obsiahnutá v článku 2 C. s. p. predstavuje základ pri úprave právnych pomerov strán sporu a predstavuje jednu z podmienok konania, keďže súd nemôže opätovne prejednávať právoplatne rozhodnutú vec. Totožnosť zhodného základu je daná totožnosťou sporových strán, totožnosťou skutkových okolností, i právnej kvalifikácie nároku žalobcov. Pre konanie vo veci samej je významná predbežná otázka - titul užívania nehnuteľnosti žalovanou, ktorá bola medzi stranami právoplatne rozhodnutá a súd nemôže o nej opätovne konať, a ani zo zhodných skutkových okolností medzi totožnými sporovými stranami vyvodzovať odlišné právny závery. Na základe

uvedeného preto dovolací súd konštatoval, že dovolateľmi formulované právne otázky tak, ako to predpokladá § 421 ods. 1 písm. b) v spojení s § 432 ods. 2 C. s. p., neboli odvolacím súdom, ani súdom prvej inštancie riešené, keďže právny základ dovolateľmi položených otázok bol už právoplatne vyriešený v iných súdnych konaniach, ktorý bol pre súd prvej inštancie ako aj odvolací súd záväzný. Vzhľadom na uvedené dovolací súd dovolanie odmietol podľa ustanovenia § 447 písm. f) C. s. p.

6. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) nálezom z 13. októbra 2022, č. k. II. ÚS 241/2022-46, rozhodol, že vyššie uvedeným uznesením najvyššieho súdu (sp. zn. 1 Cdo 161/2020) boli porušené základné práva sťažovateľov (žalobcov) na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, predmetné uznesenie najvyššieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie a rozhodnutie.

6.1 Vo svojom náleze ústavný súd uviedol, že „podstatou sťažnosti bolo namietané nesprávne právne posúdenie prejudiciality skoršieho rozsudku vo vzťahu k otázke oprávnenosti na užívanie nehnuteľnosti žalovanou z dôvodu nezrozumiteľnosti právneho úkonu - dohody dedičov, ktorú sťažovatelia nepovažujú za riešenie v skoršom rozsudku záväzným spôsobom, ako aj nedostatok reakcie najvyššieho súdu na druhú dovolaciu otázku, platnosť právneho úkonu, ktorý sa netýkal nehnuteľnosti ako celku a neboli ho účastní všetci spoluvlastníci. Sťažovatelia namietajú nesprávne právne posúdenie rozsahu záväznosti skoršieho rozsudku v tomto napadnutom konaní, keď sú toho názoru, že záväzne bola vyriešená len otázka, že právo doživotného a bezplatného užívania nehnuteľnosti žalovanou nemá povahu vecného bremena. Zvyšnej časti rozsudku č. k. 4 C 78/2007 neprpisujú prejudiciálnu záväznosť tak, ako to podľa ich názoru nesprávne ustálili všeobecné súdy, vrátane dovolacieho. Z takto poňatého skoršieho rozsudku okresného súdu č. k. 4 C 78/2007 jednoznačne možno ustáliť, že v predmetnom konaní bola zamietnutá žaloba o určenie povahy práva užívania ako vecného bremena z dôvodu, že z dohody dedičov obsiahnutej v osvedčení o dedičstve nie je zrejmé, či vôľová zložka účastníkov právneho úkonu smerovala k zriadeniu vecného bremena, zároveň k takémuto zriadeniu by bol potrebný súhlas súdu, ktorý nebol v konaní preukázaný a nebol podaný návrh na vklad vecného bremena. Z týchto dôvodov okresný súd ustálil, že zriadenému právu bezplatného a doživotného užívania nemožno priznať účinky vecného bremena. Posúdenie hmotnoprávneho základu veci skorším rozsudkom sa teda vzťahovalo len na vyhodnotenie skutočností rozhodujúcich pre určenie existencie či neexistencie vecnoprávnej povahy zriadeného práva. Len v tomto rozsahu mu tak možno priznať prejudiciálnu záväznosť pre ďalšie konania. V dovolacom konaní teda bola riadne nastolená právna otázka, ktorej vyriešenie môže ovplyvniť výsledok sporu, a s ktorou sa najvyšší súd nevysporiadal z dôvodu nesprávneho právneho posúdenia prejudiciality. Uvedený nedostatok zaťažuje napadnuté uznesenie vadou arbitrárnosti.“

6.2 Ústavný súd vo svojom náleze ďalej uviedol, že „námietku sťažovateľov, že sa najvyšší súd špecificky nevenoval ani tretej dovolacej právnej otázke, či je s osobným záväzkom umožniť doživotné bezplatné užívanie nehnuteľnosti spojená aj povinnosť úhrady vlastníka nehnuteľnosti za služby spojené s užívaním bytu spotrebované oprávnenou, považoval ústavný súd tiež za dôvodnú. V tejto časti abscentuje v odôvodnení napadnutého uznesenia najvyššieho súdu relevantná odpoveď napriek tomu, že ide v napadnutom konaní o otázku podstatnú pre posúdenie veci, keďže žalovaným nárokom bolo bezdôvodné obohatenie pozostávajúce aj zo sumy uhradenej sťažovateľkou za plnenia spojené s užívaním nehnuteľnosti žalovanou. Uvedený nedostatok preto zakladá arbitrárnosť napadnutého uznesenia a má za následok jeho ústavnú neudržateľnosť.“

7. Najvyšší súd tak opätovne prejednal dovolanie žalobcov pri zohľadnení právnych názorov vyjadrených ústavným súdom v jeho náleze a vo veci opätovne rozhodol.

8. Najvyšší súd ako súd dovolací (§ 35 C. s. p.) po zistení, že dovolania podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 C. s. p.) strana zastúpená v súlade so zákonom (§ 429 ods. 1 C. s. p.), v ktorej neprospech bolo rozhodnutie odvolacieho súdu vydané (§ 424 C. s. p.), bez nariadenia pojednávania (§ 443 C. s. p.), dospel k nasledovným záverom.

9. V zmysle § 421 C. s. p. je dovolanie prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od

vyriešenia právnej otázky a) pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, b) ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo c) je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne.

10. Aby na základe dovolania podaného v zmysle § 421 ods. 1 C. s. p. mohlo byť rozhodnutie odvolacieho súdu podrobené meritórnemu dovolaciemu prieskumu z hľadiska namietaného nesprávneho právneho posúdenia veci, musia byť (najskôr) splnené predpoklady prípustnosti dovolania zodpovedajúce niektorému zo spôsobov riešenia tej právnej otázky, od vyriešenia ktorej záviselo rozhodnutie odvolacieho súdu, a tiež podmienky dovolacieho konania, medzi ktoré okrem iného patrí riadne odôvodnenie dovolania prípustnými dovolacími dôvodmi a spôsobom vymedzeným v ustanoveniach § 431 až § 435 C. s. p. Dovolanie prípustné podľa § 421 C. s. p. možno odôvodniť iba tým, že rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci (§ 432 ods. 1 C. s. p.). Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie právne posúdenie veci, ktoré pokladá za nesprávne, a uvedie, v čom spočíva nesprávnosť tohto právneho posúdenia (§ 432 ods. 2 C. s. p.).

11. Ak nemá dovolanie prípustnosť, ktorého strana sporu vyvodzuje z ustanovenia § 421 ods. 1 C. s. p. vykazovať nedostatky, ktoré by v konečnom dôsledku viedli k znemožneniu meritórneho dovolacieho prieskumu a odmietnutiu dovolania podľa § 447 písm. f) C. s. p., je (procesnou) povinnosťou dovolateľa v dovolaní vysvetliť, z čoho vyvodzuje prípustnosť dovolania (porovnaj rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 1 Cdo 206/2017, 1 Cdo 203/2016, 3 Cdo 235/2016, 4 Cdo 89/2017, 7 Cdo 20/2017, 8 Cdo 186/2016). Pre všetky procesné situácie, v ktorých § 421 ods. 1 C. s. p. pripúšťa dovolanie, má mimoriadny význam obsah pojmu „právna otázka“ a to, ako dovolateľ túto otázku v dovolaní zadefinuje a špecifikuje. Musí ísť o právnu otázku, ktorú odvolací súd riešil a na jej vyriešení založil rozhodnutie napadnuté dovolaním. Právna otázka, na vyriešení ktorej nespočívalo rozhodnutie odvolacieho súdu (vyriešenie, ktorej neviedlo k záverom vyjadreným v rozhodnutí odvolacieho súdu), i keby bola prípadne v priebehu konania súdmi posudzovaná, nemôže byť považovaná za významnú z hľadiska tohto ustanovenia.

12. Otázkou relevantnou v zmysle ustanovenia § 421 ods. 1 písm. b) C. s. p. je právna otázka, ktorá ešte nebola riešená dovolacími senátmi najvyššieho súdu, takže vo vzťahu k nej, sa ani nemohla vytvoriť a ustáliť rozhodovacia prax dovolacieho súdu. Ak procesná strana vyvodzuje prípustnosť dovolania z tohto ustanovenia, musí: a) konkretizovať právnu otázku riešenú odvolacím súdom a uviesť, ako ju riešil odvolací súd, b) podať svoje vysvetlenie, ako mala byť táto otázka správne riešená. Otázka relevantná v zmysle § 421 ods. 1 písm. b) C. s. p. musí byť procesnou stranou nastolená v dovolaní jasným, určitým a zrozumiteľným spôsobom.

13. V zmysle záverov najvyššieho súdu vyjadrených v rozhodnutí publikovanom ako judikát R 71/2018 patria do pojmu „ustálená rozhodovacia prax dovolacieho súdu“ predovšetkým stanoviská alebo rozhodnutia najvyššieho súdu, ktoré sú (ako judikáty) publikované v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky. Súčasťou ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu je tiež prax vyjadrená opakovane vo viacerých nepublikovaných rozhodnutiach najvyššieho súdu, alebo dokonca aj v jednotlivom, dosiaľ nepublikovanom rozhodnutí, pokiaľ niektoré neskôr vydané (nepublikované) rozhodnutia najvyššieho súdu názory obsiahnuté v skoršom rozhodnutí nespochybnili, prípadne tieto názory akceptovali a z hľadiska vecného na ne nadviazali. Do ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu treba zahrnúť aj naďalej použiteľné, legislatívnymi zmenami a neskoršou judikatúrou neprekonané civilné rozhodnutia a stanoviská publikované v Zbierkach súdnych rozhodnutí a stanovísk vydávaných Najvyššími súdmi ČSSR a ČSFR, ďalej v Bulletin Najvyššieho súdu ČSR a vo Výbere rozhodnutí a stanovísk Najvyššieho súdu SSR a napokon aj rozhodnutia, stanoviská a správy o rozhodovaní súdov, ktoré boli uverejnené Zborníkoch najvyšších súdov č. I., II. a IV. vydaných SEVT Praha v rokoch 1974, 1980 a 1986.

14. Žalobcovia v dovolaní vymedzili celkovo tri právne otázky. Prvou sa pýtali, či osobný záväzok, ktorý na seba prevzala dedička - účastníčka dedičskej dohody, spočívajúci v doživotnom a bezplatnom práve užívania rodinného domu je platným právnym úkonom, ak bol predmetom dedičského konania

spoluvlastnícky podiel 1 nehnuteľnosti, pričom povinná účastníčka dohody - dedička na seba zároveň prevzala záväzok vyplatiť oprávnenej osobe - pozostalej manželke a dedičke z titulu vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva manželov k tejto nehnuteľnosti sumu zodpovedajúcu jednej štvrtine z hodnoty nehnuteľnosti a v dohode o takomto osobnom záväzku nie je uvedený rozsah, ani konkrétna časť rodinného domu, ku ktorej má oprávnená právo bezplatného a doživotného užívania.

15. Pri posudzovaní prípustnosti dovolania z hľadiska § 421 ods. 1 písm. b) C. s. p. považoval dovolací súd za podstatné to, či táto otázka, od vyriešenia ktorej záviselo dovolaním napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu, bola alebo nebola v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu vyriešená. Dospel pri tom k záveru, že uvedená právna otázka nebola doposiaľ v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu vyriešená, a preto je dovolanie žalobcov v danom prípade procesne prípustné. Dovolací súd ďalej skúmal, či dovolatelia dôvodne odvolaciemu súdu vytýkajú, že jeho rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci tak, ako to v dovolaní namietajú.

16. Podľa § 482 ods. 1 a 2 zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka účinného v čase vydania Osvedčenia o dedičstve sp. zn. 28 D 1020/97, Dnot 303/97 zo dňa 6. apríla 1998 (ďalej len „Občiansky zákonník“) ak je viac dedičov, vyporiadajú sa na súde medzi sebou o dedičstve dohodou. Ak dohoda neodporuje zákonu alebo dobrým mravom, súd ju schváli.

17. Ak je viac dedičov, zákon uprednostňuje vyporiadanie medzi nimi dohodou. Vyporiadanie dedičstva dohodou je v súčasnosti jediný spôsob vyporiadania dedičstva, pri ktorom je možné odchyliť sa od dedičských podielov tak, ako sú určené zákonom alebo závetom. Je dokonca možné, že niektorý dedič nenadobudne nič na základe dohody o vyporiadaní dedičstva z majetku poručiteľa. Ak dôjde k uzavretiu dohody o vyporiadaní dedičstva, súd rozhodne o jej schválení alebo neschválení z úradnej moci. Dohodu však môže schváliť iba v znení, v akom bola uzavretá. Je preto vylúčené, aby schválil iba časť dohody alebo pri schválení niečo z dohody vypustil, a to aj vtedy ak by išlo o zjavnú nadbytočnosť. Predpokladom schválenia dohody je to, že dohoda neodporuje zákonu alebo dobrým mravom.

18. Dovolací súd konštatuje, že dedičia, ktorí sú účastníkmi dedičskej dohody, majú zmluvnú slobodu pokiaľ ide o dispozíciu s dedičstvom po poručiteľovi. Skutočnosť, že žalobkyňa 2/ v dedičskej dohode prevzala záväzok vyplatiť žalovanej z titulu vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva manželov k nehnuteľnosti sumu zodpovedajúcu 1 z hodnoty nehnuteľnosti, a zároveň prevzala osobný záväzok spočívajúci v doživotnom a bezplatnom práve užívania rodinného domu žalovanou, nemá žiadny vplyv na platnosť predmetnej dohody o dedičstve. Ani prípadná nevyváženosť práv a povinností v dedičskej dohode z hľadiska ich spravodlivého usporiadania by nebola spôsobilá založiť jej neplatnosť.

19. Žalobcovia ďalej namietali, že v dohode o osobnom záväzku spočívajúcom v doživotnom a bezplatnom práve užívania rodinného domu žalovanou nie je uvedený rozsah, ani konkrétna časť rodinného domu, ku ktorej má žalovaná právo bezplatného a doživotného užívania.

20. Podľa § 35 ods. 1 Občianskeho zákonníka prejav vôle sa môže urobiť konaním alebo opomenutím; môže sa stať výslovne alebo iným spôsobom nevzbudzujúcim pochybnosti o tom, čo chcel účastník prejavíť.

21. Podľa § 35 ods. 2 Občianskeho zákonníka právne úkony vyjadrené slovami treba vykladať nielen podľa ich jazykového vyjadrenia, ale najmä tiež podľa vôle toho, kto právny úkon urobil, ak táto vôľa nie je v rozpore s jazykovým prejavom.

22. Podľa § 35 ods. 3 Občianskeho zákonníka právne úkony vyjadrené inak než slovami sa vykladajú podľa toho, čo spôsob ich vyjadrenia obvykle znamená. Prítom sa prihliada na vôľu toho, kto právny úkon urobil, a chráni sa dobromyseľnosť toho, komu bol právny úkon určený.

23. Podľa § 37 ods. 1 Občianskeho zákonníka právny úkon sa musí urobiť slobodne a vážne, určite a zrozumiteľne; inak je neplatný.

24. Právny úkon je neurčitý, a teda aj nezrozumiteľný, pokiaľ je prejav vôle síce z jazykovej stránky zrozumiteľný, ale nejednoznačný je jeho vecný obsah - a tým je neurčitý s tým, že neurčitosť nie je možné odstrániť ani použitím výkladových pravidiel (§ 35 ods. 2) alebo dispozitívnych ustanovení zákona. Pri neurčitom právnom úkone totiž nemožno zistiť, čo je jeho predmetom. Právny úkon je určitý, ak nie je vnútorne rozporný jeho obsah a jeho predmet je jednoznačne určený - takže ho je možné individualizovať. Predpokladom určitosti právneho úkonu je označenie jeho predmetu takým spôsobom, aby ho bolo možné nezameniteľne rozpoznať od iných predmetov. Aj preskúmavanie určitosti prejavu vôle je potrebné posudzovať v súlade s princípom prednosti platnosti právneho úkonu pred jeho neplatnosťou len v prípade, ak zmysel prejavu vôle nebol určiteľný ani jeho výkladom a nevyplyva ani z dispozitívnych ustanovení zákona (Občiansky zákonník I, 2. vydanie, 2019 (Števček, Dulak, Bajánková, Fečík, Sedlačko, Tomašovič a kol., s. 257 - 270.)

25. V zmysle vyššie uvedených ustanovení a zásad súd prvej inštancie vo svojom rozsudku (ktorý bol potvrdený rozsudkom odvolacieho súdu a spolu tvoria organickú jednotu) konštatoval, že „žalovaná už pred vydaním rozhodnutia v dedičskom konaní užívala nehnuteľnosti spolu s nebohým manželom - poručiteľom spôsobom a v rozsahu, ktorý bol účastníkom konania zrejмый, a ktorý zodpovedá aj aktuálnemu stavu. Žalovaná z nehnuteľnosti, ktorá bola zapísaná v podielovom spoluvlastníctve v rozsahu 1 na nej a na nebohom poručiteľovi, nezískala žiadny podiel na nehnuteľnosti a nadobúdala len nárok na polovicu výplaty z bezpodielového spoluvlastníctva a právo bezplatného doživotného užívania nehnuteľnosti v rozsahu, v akom ho do času vysporiadania dedičstva užívala aj s nebohým manželom. To zodpovedalo rozsahu užívania prvého poschodia, resp. prízemie rodinného domu. Tieto okolnosti boli účastníkom dedičskej dohody zrejмый, keďže takto bola dlhodobo nehnuteľnosť užívaná ešte za života poručiteľa. Za použitia výkladových pravidiel zohľadňujúc znenie dedičskej dohody bolo konštatované, že zámerom dedičskej dohody bolo, aby žalovanej, ktorá z nehnuteľnosti nenadobudla žiadny dedičský podiel, aj keby jej taký patril, zostalo zachované právo užívania nehnuteľnosti v dovtedajšom rozsahu, čo je vyjadrené v texte osvedčenia slovami „manželka poručiteľa Ing. Palgutová, rod. Fedorová má podľa dohody doživotné a bezplatné právo v rodinnom dome a právo užívanie nehnuteľnosti“, a zakladá to osobný záväzok pre spoluvlastníkov nehnuteľností.“

26. Súd nižšej inštancie tak vyššie uvedeným výkladom dedičskej dohody ustálili rozsah a konkrétnu časť rodinného domu, ku ktorej má žalovaná právo bezplatného a doživotného užívania. Dovolací súd sa s týmito závermi stotožňuje a uvádza, že dedičskú dohodu ani z tohto dôvodu nemožno považovať za neurčitú, a teda neplatnú v zmysle § 37 ods. 1 Občianskeho zákonníka. Dovolací súd tak na prvú právnu otázku dovolateľov musí odpovedať nasledovne: osobný záväzok, ktorý na seba prevzala žalobkyňa 2/ v dedičskej dohode, spočívajúci v doživotnom a bezplatnom práve užívania rodinného domu, je v okolnostiach prejednávanej veci platným právnym úkonom. Dovolatelia tak nedôvodne vytýkali odvolaciemu súdu, že uvedenú právnu otázku posúdil nesprávne.

27. Druhou v dovolaní vymedzenou právnou otázkou sa žalobcovia pýtali, či dohoda o osobnom záväzku dedičky zabezpečiť oprávnenej dedičke právo bezplatného a doživotného užívania rodinného domu je platným právnym úkonom, ak predmetom dedičského konania bol len spoluvlastnícky podiel jedna polovica a osobitne v prípade, ak bezpodielový spoluvlastník druhej polovice (spoluvlastníckeho podielu k rodinného domu) nebol účastníkom dedičského konania, teda dedičom po poručiteľovi a predmetom dedenia nebolo vlastnícke právo k rodinnému domu v celku.

28. Aj pri posudzovaní prípustnosti dovolania z hľadiska § 421 ods. 1 písm. b) C. s. p. vo vzťahu k tejto právnej otázke dovolací súd dospel k záveru, že uvedená právna otázka nebola doposiaľ v rozhodovacej praxi odvolacieho súdu vyriešená, a preto je dovolanie žalobcov v danom prípade procesne prípustné. Dovolací súd ďalej skúmal, či dovolatelia dôvodne odvolaciemu súdu vytýkali, že jeho rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci tak, ako to v dovolaní namietajú.

29. Podľa § 137 ods. 1 Občianskeho zákonníka podiel (pozn. v rámci právnej úpravy podielového spoluvlastníctva) vyjadruje mieru, akou sa spoluvlastníci podieľajú na právach a povinnostiach

vyplývajúcich zo spoluvlastníctva k spoločnej veci.

30.Podľa § 139 ods. 1 Občianskeho zákonníka z právnych úkonov týkajúcich sa spoločnej veci sú oprávnení a povinní všetci spoluvlastníci spoločne a nerozdielne.

31.Podľa § 139 ods. 2 Občianskeho zákonníka o hospodárení so spoločnou vecou rozhodujú spoluvlastníci väčšinou počítanou podľa veľkosti podielov. Pri rovnosti hlasov, alebo ak sa väčšina alebo dohoda nedosiahne, rozhodne na návrh ktoréhokoľvek spoluvlastníka súd.

32.Podľa § 139 ods. 3 Občianskeho zákonníka ak ide o dôležitú zmenu spoločnej veci, môžu prehlasovaní spoluvlastníci žiadať, aby o zmene rozhodol súd.

33.Podľa § 145 ods. 1 Občianskeho zákonníka bežné veci týkajúce sa spoločných vecí môže vybavovať každý z manželov. V ostatných veciach je potrebný súhlas oboch manželov; inak je právny úkon neplatný.

34.Podľa § 145 ods. 2 Občianskeho zákonníka z právnych úkonov týkajúcich sa spoločných vecí sú oprávnení a povinní obaja manželia spoločne a nerozdielne.

35. Podľa § 40a Občianskeho zákonníka ak ide o dôvod neplatnosti právneho úkonu podľa ustanovení § 49a, 140, § 145 ods. 1, § 479, § 589 a § 701 ods. 1, považuje sa právny úkon za platný, pokiaľ sa ten, kto je takým úkonom dotknutý, neplatnosti právneho úkonu nedovolá. Neplatnosti sa nemôže dovolávať ten, kto ju sám spôsobil. To isté platí, ak právny úkon nebol urobený vo forme, ktorú vyžaduje dohoda účastníkov (§ 40). Ak je právny úkon v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom o cenách, je neplatný iba v rozsahu, v ktorom odporuje tomuto predpisu, ak sa ten, kto je takým úkonom dotknutý, neplatnosti dovolá.

36. Podľa § 100 ods. 1 Občianskeho zákonníka právo sa premlčí, ak sa nevykonalo v dobe v tomto zákone ustanovenej (§ 101 až 110). Na premlčanie súd prihládne len na námietku dlžníka. Ak sa dlžník premlčania dovolá, nemožno premlčané právo veriteľovi priznať.

37. Podľa § 100 ods. 2 Občianskeho zákonníka premlčujú sa všetky majetkové práva s výnimkou vlastníckeho práva. Tým nie je dotknuté ustanovenie § 105. Záložné práva sa nepremlčujú skôr, než zabezpečená pohľadávka.

38.Podľa § 101 Občianskeho zákonníka pokiaľ nie je v ďalších ustanoveniach uvedené inak, premlčacia doba je trojročná a plynie odo dňa, keď sa právo mohlo vykonať po prvý raz.

39.Z obsahu spisu vyplýva, že ku dňu smrti poručiteľa (manžela žalovanej) bol rodinný dom v podielovom spoluvlastníctve žalobcov 1/ a 2/ a žalovanej a poručiteľa (manžela žalovanej), pričom žalobcovia 1/ a 2/ mali svoj podiel (1) v bezpodielovom spoluvlastníctve, rovnako ako žalovaná a poručiteľ (manžel žalovanej). Predmetom dedičského konania bol podiel na nehnuteľnosti v rozsahu 1, ktorý v rámci dedičského konania nadobudla žalobkyňa 2/ v celom rozsahu. V prvom rade je potrebné ustáliť povahu záväzku zabezpečiť žalovanej bezplatné a doživotné užívanie rodinného domu, ktorý bol obsiahnutý v dedičskej dohode. Tento záväzok prevzali účastníci dedičskej dohody (fakticky však iba žalobkyňa 2/, keďže v rámci dedičského konania nadobudla podiel na nehnuteľnosti v rozsahu 1, ktorý bol predmetom dedičského konania), a keďže v čase uzavretia dedičskej dohody boli títo väčšinovými spoluvlastníkmi nehnuteľnosti (žalobkyňa 2/ zároveň z pozície bezpodielovej spoluvlastníčky podielu na nehnuteľnosti v rozsahu 1, ktorý mala v bezpodielovom spoluvlastníctve so žalobcom 1/), boli oprávnení takto rozhodnúť o dispozícii so spoločnou vecou podľa § 139 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Zároveň v rámci konania žalobkyne 2/ išlo aj o rozhodnutie o inej ako bežnej veci týkajúcej sa spoločnej veci manželov, na ktorú je podľa § 145 ods. 1 Občianskeho zákonníka potrebný súhlas oboch manželov. Žalobca 1/ tak mal v rámci svojej obrany pred takýmto stavom k dispozícii žalobu podľa § 139 ods. 3 Občianskeho zákonníka, ktorou by sa z pozície prehlasovaného spoluvlastníka, resp. spoluvlastníka,

ktorý sa na samotnom hlasovaní o dôležitej zmene spoločnej veci (dedičskej dohode) ani nezúčastnil. Touto žalobou by sa domáhal, aby o tejto dôležitej zmene spoločnej veci rozhodol súd. Zaťaženie nehnuteľnosti právom bezplatného a doživotného užívania sa pritom považuje za dôležitú zmenu spoločnej veci. Toto právo mal možnosť uplatniť na súde v trojročnej premlčacej dobe, čo sa však nestalo. Zároveň mal k dispozícii žalobu o určenie relatívnej neplatnosti úkonu žalobkyne 2/, ktorým táto rozhodla o inej ako bežnej veci týkajúcej sa spoločnej veci (t. j. podielu na nehnuteľnosti v rozsahu 1, ktorú mali manželia v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov), a to v zmysle § 145 ods. 1 a § 40a Občianskeho zákonníka, opäť však v trojročnej premlčacej dobe, ktorú nevyužil, čo konštatoval aj odvolací súd v napadnutom rozhodnutí. Skutočnosť, že žalobca 1/ nebol účastníkom dedičského konania po poručiteľovi (manželovi žalovanej) v tomto prípade nie je rozhodujúca, keďže počas trojročnej premlčacej doby mal možnosť brániť sa proti stavu vzniknutému prevzatím záväzku zabezpečiť žalovanej bezplatné a doživotné užívanie nehnuteľnosti v dedičskej dohode vyššie uvedenými prostriedkami (žalobami). Keďže žalovaná rodinný dom užívala nepretržite aj po ukončení dedičského konania, musel mať žalobca 1/ vedomosť o tom, že na takéto užívanie existuje právny základ v podobe záväzku v dedičskej dohode. Odpoveď na druhú právnu otázku položenú dovolateľmi teda znie, že dohoda o osobnom záväzku zabezpečiť žalovanej právo bezplatného a doživotného užívania rodinného domu je platným právnym úkonom aj za okolností v tejto otázke uvedených. Aj túto právnu otázku tak odvolací súd vyriešil správne.

40. Tretia právna otázka naformulovaná dovolateľmi znela, či právo bezplatného doživotného užívania nehnuteľnosti znamená zároveň povinnosť povinnej z takéhoto osobného záväzku hradiť za oprávnenú aj úhrady za plnenia spojené s užívaním domu, a to za dodávku elektrickej energie, plynu, za odvoz smetí a za užívanie podvojnej telefónnej linky, v rozsahu, v akom sú tieto oprávnenou z vecného bremena spotrebúvané.

41. Vo vzťahu k uvedenej právnej otázke dovolací súd konštatuje, že sice ide o otázku, ktorá kolíše na hrane prípustnosti (keďže ide v zásade o skutkovú otázku a odvolací súd sa ňou v napadnutom rozhodnutí nezaoberal), dovolací súd sa napriek tomu prikloní k prípustnosti dovolania aj vo vzťahu k nej a pristúpi k jej posúdeniu. Právo bezplatného doživotného užívania nehnuteľnosti neexistuje ako ustálený právny inštitút, keďže v danom prípade ide o individualizovaný záväzok, ktorý vyplýva z obsahu právneho úkonu (dedičskej dohody). V okolnostiach prejednávanej veci je v rámci záväzku obsiahnutého v dedičskej dohode uvedená bezplatnosť užívania nehnuteľnosti bez ďalších podmienok a špecifikácií. Keďže súčasťou práva vec užívať v prípade nehnuteľnosti je aj právo na plnenia spojené s jej užívaním, a v rámci dedičskej dohody sa jej účastníci nedohodli odchyľne, atribút bezplatnosti pokrýva aj záväzok hradiť za žalovanú úhrady za plnenia spojené s užívaním domu. V konečnom dôsledku rovnako túto právnu otázku posúdili aj súdy nižšej inštancie, keď žalobu žalobcov zamietli v celom rozsahu, hoci v odôvodnení svojich rozhodnutí sa k nej osobitne nevyjadrovali.

42. Keďže odvolací súd vyriešil všetky právne otázky nastolené dovolateľmi správne, dovolací súd dovolanie žalobcov 1/ a 2/ zamietol podľa § 448 C. s. p. ako nedôvodné.

43. Žalovaná bola v dovolacom konaní v plnom rozsahu úspešná (§ 255 ods. 1 C. s. p.) a vznikol jej nárok na náhradu trov dovolacieho konania, o ktorom dovolací súd rozhodol podľa ustanovení § 453 ods. 1 a § 262 ods. 1 C. s. p.

44. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.